

Obsah

PREDHOVOR 5

ÚVOD 7
(Emil Tvrdoň)

Miesto a povaha jazykovedy v sústave vied 7

Jazykové roviny (plány) 8

Z teórie spisovného jazyka 8

ZVUKOVÁ ROVINA JAZYKA 11 (Emil Tvrdoň)

Základné poznatky z fonetiky 11

Fonetika a jazykovedné disciplíny 11

Predmet fonetiky a jej vnútorné členenie 11

Hláska 12

Orgány generujúce a percipujúce rečový signál 13

Opis a funkcia rečových orgánov 13

Funkčné vlastnosti sluchového aparátu a príslušných oblastí nervového systému 17

Spojitosť činností rečových orgánov 19

Charakteristické zvukové vlastnosti reči 20

Klasifikácia a opis slovenských hlások 21

Klasifikácia slovenských hlások 21

Klasifikácia samohlások 23

Klasifikácia dvojhlások 24

Klasifikácia spoluhlások 26

Delenie spoluhlások podľa miesta artikulácie 26

Delenie spoluhlások podľa spôsobu artikulácie 27

Delenie spoluhlások podľa artikulujúceho orgánu 27

Delenie spoluhlások podľa auditívneho dojmu 28

Delenie spoluhlások podľa účasti hlasu 28

Delenie spoluhlások podľa účasti nosovej dutiny	29
Delenie spoluhlások podľa trvania	29
Opis výslovnosti slovenských hlások	29
Opis výslovnosti samohlások	29
Opis výslovnosti dvojhlások	30
Opis výslovnosti spoluhlások	31
Príčiny najčastejších chýb vo výslovnosti jednotlivých hlások a základné poruchy reči	35

Hlások v prúde reči 38

Znelostná neutralizácia	38
Niektoré zložitejšie zmeny hlások	40
Hlasový začiatok a splyvavá výslovnosť	42
Výslovnosť spoluhláskových skupín	42
Takt a jeho charakteristika	43
Slabika	44
Sústava suprasegmentálnych prostriedkov spisovnej slovenčiny	45

Základné poznatky z fonológie 52

Vzájomný vzťah fonetiky a fonológie	52
Fonéma a variant fonémy	53
Znelostná korelácia	55
Fonologický význam slabiky	55

Výslovnosť a pravopis 56

Slovenská ortoepická norma	56
O základných ortoepických pravidlách spisovnej slovenčiny	57
Výslovnosť slov cudzieho pôvodu	59
Pravopis	60
Literatúra	62
Obrazová príloha	63

TVAROSLOVIE 67 (Jozef Jacko)

Úvod	67
------	----

Slovné druhy 68

Flexia, skloňovacie a časovacie typy, vzory. Typy skloňovania	70
---	----

Podstatné mená (substantíva) 73

Definícia a rozdelenie	73
Konkrétne a abstraktné (primárne a sekundárne) podstatné mená	73
Všeobecné a vlastné podstatné mená (apelatíva a propriá)	74

Hromadné podstatné mená (kolektíva)	75
Látkové podstatné mená	76
Pomnožné podstatné mená (pluráliá tantum)	76
Gramatické kategórie podstatných mien	76
Prehľad vzorov	79
Životné podstatné mená	79
Mužský rod	79
Vzor <i>chlap</i> a <i>hrdina</i>	79
Neživotné podstatné mená	81
Vzor <i>dub</i> a <i>stroj</i>	81
Ženský rod	82
Vzor <i>žena</i> a <i>ulica</i>	82
Vzor <i>dlaň</i> a <i>kost</i>	84
Vzor <i>gazdiná</i>	85
Nepravidelné skloňovanie ženských podstatných mien	86
Stredný rod	87
Vzor <i>mesto</i> a <i>srdce</i>	87
Vzor <i>vysvedčenie</i> a <i>dievča</i>	88
Skloňovanie cudzích podstatných mien	89

Prídavné mená (adjektíva) 91

Rozdelenie prídavných mien	92
Skloňovanie prídavných mien	94
Tvrdý vzor <i>pekný</i>	94
Mäkký vzor <i>cudzí</i>	95
Vzor <i>pávi</i>	96
Vzor <i>otcov</i>	97
Stupňovanie prídavných mien	98

Zámená (pronominá) 99

Rozdelenie zámen	99
Používanie zámen	100
Osobné zámená	100
Skloňovanie zámen 1. a 2. osoby	101
Skloňovanie zámen 3. osoby	101
Skloňovanie osobných privlastňovacích zámen	102
Zvratné zámená	103
Skloňovanie zámena <i>svoj</i>	103
Ukazovacie zámená	103
Skloňovanie zámena <i>ten</i>	104
Opytovacie zámená	104
Neurčité zámená	105
Vymedzovacie zámená	105

Číslovky (numeráliá) 106

Rozdelenie čísloviek	106
----------------------	-----

Slovesá (verbá) 111

- Predmetové a bezpredmetové slovesá 112
- Zvratné a nezvratné slovesá 113
- Sústava slovesných tvarov, ich tvorenie 114
- Určité slovesné tvary 115
  - Tvary indikatívu prezenta 115
  - Tvary indikatívu préterita 115
  - Tvary indikatívu antepreterita 115
  - Tvary indikatívu futúra 116
  - Tvary kondicionálu prezenta 116
  - Tvary kondicionálu préterita 116
  - Tvary imperatívu 116
- Neurčité slovesné tvary 117
  - Neurčitok 117
  - Prechodník 117
  - Činné prídavné prídavné 117
  - Činné prídavné minulé 118
  - Trpné prídavné 118
  - Slovesné podstatné meno 118
- Gramatické kategórie sloves 118
  - Slovesná intencia 118
  - Slovesný vid 119
  - Kategória času 121
  - Kategória spôsobu 122
  - Kategória slovesného rodu 122
  - Kategória zhody 123
- Pravidelné a nepravidelné slovesá 123
- Slovesné vzory 124
- Slovesné triedy 127

Neohybné slovné druhy 128

Príslovky (adverbiá) 128

- Základné skupiny prísloviak 128
- Obsahové príslovky 130
- Stupňovanie prísloviak 131
- Používanie niektorých prísloviak 131

Predložky (prepozície) 132

- Rozdelenie predložiek 133
- Vokalizácia predložiek 134
- Používanie niektorých predložiek 135

Spojky (konjunkcie) 136

- Rozdelenie spojok 138

Častice (partikuly) 140

Rozdelenie častíc 142

Citoslovčia (interjekcie) 143

Rozdelenie citosloviec 144

Literatúra 145

Z TVORENIA SLOV 147

(Jozef Jacko)

Slovotvorný formant 148

Slovotvorné útvary 149

Tvorenie podstatných mien 150

Tvorenie prídavných mien 156

Tvorenie sloviac 158

Zložené slová 159

Literatúra 160

SYNTAX 161

(Gabriela Gotthardová)

Predmet skladby (syntaxe) 161

Veta a výpoveď 161

Definícia vety 162

Hranice vety 162

Členenie prehovoru (jazykového prejavu) na základe zvukovej stavby 164

Vzťahy medzi vetnými a súvetnými členmi 165

Predikácia (prisudzovanie) 166

Determinácia (určovanie) 168

Koordinácia (priradovanie) 174

Apozícia (prístavkovosť) 184

Osobitné útvary spojenia 187

Parentéza (vločka) 187

Polovetná konštrukcia 188

Skladobné prostriedky 190

Zhoda (kongruencia) 191

Väzba (reakcia) 191

Primkynanie (adjunkcia) 193

Spájacie prostriedky 193

Parataxa 193

Hypotaxa 194

Slovo a vetný člen	195
Vetné členy	200
Všeobecné poznatky o vetnom člene	200
Podmet (subjekt)	201
Prísudok (predikát)	203
Prívlastok (atribút)	208
Predmet (objekt)	218
Príslovkové určenie (adverbiále)	221
Doplnok (verbálny atribút)	224
Prístavok (apozičný člen)	226
Nepravidelnosti vo vyjadrení vetného člena	230
Výpustka (elipsa)	230
Vytýčený (vysunutý) vetný člen	231
Pripojený vetný člen	231
Osamostatnený vetný člen	231
Samostatné vetné členy	231

Veta 231

Všeobecné poznatky o vete	231
Vety podľa zloženia	232
Vety podľa členitosti	233
Dvojčlenné vety	234
Jednočlenné vety	234
Vety podľa postoja hovoriaceho	235
Oznamovacie vety	236
Opytovacie vety	236
Rozkazovacie vety	237
Želacie vety	237
Zvolacie vety	237
Aktuálne vetné členenie	237
Slovosled (poradie slov vo vete)	238
Štruktúra jednoduchej vety	239
Kladné a záporné vety	240
Čiarka v jednoduchej vete	241

Súvetie 245

Vymedzenie jednoduchej vety a súvetia	245
Vzťahy medzi vetami	246
Vzťah koordinácie	247
Vzťah determinácie	247
Forma vyjadrenia vzťahov	248
Hlavná a vedľajšia veta	248
Nadradená, podradená a rovnocenná veta	248
Klasifikácia jednoduchého súvetia	251
Priradovacie súvetie	252
Druhy priradovacieho súvetia	252
Priradovacie súvetie so vzťahom koordinácie	252

Priradovacie súvetie so vzťahom determinácie	253
Podradovacie súvetie	256
Druhy podradovacieho súvetia	256
Podradovacie súvetie so vzťahom determinácie	256
Podradovacie súvetie so vzťahom koordinácie	258
K poradiu viet v súvetí	259
Zložené súvetie	260
Priama reč	266
Čiarka v súvetí	267
Literatúra	272

SLOH 277

(Ján Findra)

Základná štylistická problematika 277

<i>Štylistické pojmy a kategórie</i>	277
Jazykový prejav a prehovor	277
Text a kontext	278
Štýly	279
Vymedzenie štylistiky	280
Slohová vrstva	282
Slohová norma	284
Metódy štylistických výskumov	285
<i>Štýlotvorné činitele</i>	287

Klasifikácia a charakteristika funkčných jazykových štýlov 295

Hovorový štýl	296
Náučný štýl	299
Publicistický štýl	304
Administratívny štýl	308
Umelecký štýl	311

Štylistická charakteristika jazykových prostriedkov 315

<i>Štylistika lexikálnych prostriedkov</i>	315
Vrstvy slovnej zásoby	315
Vecný význam slova zo štylistického hľadiska	323
Jednovýznamové a viacvýznamové slová. Polysémia a homonymia	323
Synonymia	327
Antonymia	331
Priame a nepriame pomenovanie	332
Prirovnanie	332
Metafora	334
Metonymia	335
<i>Štylistické využitie slovo tvorných prostriedkov</i>	336
<i>Štylistika zvukových prostriedkov</i>	338
Výslovnostné štýly	338
Štylistická hodnota hlások	339
Intonačné prostriedky ako štýlémy	340

Štylistika morfológických prostriedkov 342
Rozloženie slovných druhov v texte 342
Slovné druhy a ich slohová hodnota 344

Podstatné mená 344

Prídavné mená 346

Slovesá 347

Zámená 350

Číslovky 350

Príslovky 351

Predložky 351

Spojky 351

Častice 351

Citoslovčia 352

Štylistika syntaktických prostriedkov 352

Syntagmy a vetné členy 353

Vety podľa členitosti 355

Vety podľa modálnosti 356

Jednoduchá veta a súvetie 358

Odstupňovanie hustoty vetnej stavby 360

Kondenzácia 361

Expresívne syntaktické konštrukcie 362

Slovosled a vetosled 364

Kompozičné prostriedky 366

Makrokompozícia 367

Informačný slohový postup 370

Opisný slohový postup 372

Rozprávací slohový postup 380

Výkladový slohový postup 384

Mikrokompozícia 388

Výstavba textu 389

Horizontálne členenie textu 392

Odsek 393

Kapitola 398

Rámcové zložky prejavu 399

Vertikálne členenie textu 400

Literatúra 407